

การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวร ของชุมชนวัดท่ากกแก
ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์¹
A Community Knowledge Management into a Strengthen
Community based on “Home, Temple, School” principle in Wat Tha
Kok Kae community, Tan Diao sub-district, Lom Sak district,
Petchabun province

สุริยะ หาญพิชัย * จรรยาพัตร สุวรรณศักดิ์
Suriya Hanpichai, Chanyaput Suwannasuk
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Email: hanpichai@hotmail.com
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
Email: par_niti_lovely14@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ในชุมชนวัดท่ากกแก และการจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการสำรวจชุมชน โดยใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนและผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนวัดท่ากกแก ได้แก่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน เยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าอาวาส จำนวน 30 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

จากการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนวัดท่ากกแก มีความเชื่อและค่านิยมด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมล้านช้าง มีองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ได้แก่ หลักฮีตสิบสองครองสิบสี่ ภาษาและอักษรไทหล่ม อักษรตัวธรรม อักษรไทน้อย ประเพณีการแต่งกายของชนพื้นเมืองห่มสั๊ก ชนโตก หรือพาเข้าหย่อง การทำต้นดอกผึ้งหรือปราสาทผึ้ง สงเคราะห์แบบโบราณ ไทหล่ม เป็นต้น 2) กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนวัดท่ากกแก ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การแสวงหาและได้มาซึ่งความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวรของชุมชนวัดท่ากกแก ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน มีส่วนประสานความร่วมมือกันในการจัดการความรู้ คือ (1) บ้านหรือชุมชน เป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราว แหล่งเก็บรักษาความรู้ และการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างจากผู้เฒ่าผู้แก่ภายในชุมชน เพื่อการซึมซับความรู้ได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป (2) วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ของชุมชน เป็นสถานที่ในการจัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ (3) โรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และร่วมประเพณีท้องถิ่นของชุมชน

^{*}บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวร ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์”

คำสำคัญ: การจัดการความรู้ ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง บ้าน วัด โรงเรียน

Abstract

This research aims to study the knowledge management situation and knowledge management process among home, temple, and school on the community strengthen in Wat Tha Kok Kae community, Tan Diao sub-district, Lom Sak district, Petchabun province. Research methodology is a community survey Participant Observation and in-depth interview. The populations of the study are 30 persons, which selecting by specific sampling from people and community leaders in Wat Tha Kok Kae community. The populations include the senior, scholars, generation, community leaders, teachers and preacher. The data is analyze using content analysis.

Result of the research are as follow; 1) Wat Kok Kae community that make their custom a Lan Xang culture influenced tradition. On transmitted Community knowledge; the Heed Sib Song Kong Sib Si (12 Month and 14 moralities), Tai Lom language and alphabets, Dharma alphabets, Tai Noi alphabets, Lom Sak native dressing, Khan Tok feast, bee wax carving and architecture , Son Sakarn funeral, etc. 2) the knowledge management process in Wat Tha Kok Kae community are 5 steps include ; knowledge determining, knowledge searching, knowledge exchange, knowledge collecting, knowledge passing – formal and informal ; especially, make temple as a knowledge center, A Community Knowledge Management into a Strengthen Community based on “Home, Temple, School” principle in Wat Tha Kok Kae community The collaboration in knowledge management for example (1) Home or community are to tell the story, keep the knowledge retention, and compliance to the example of the elders in the community. The knowledge wills gradual absorption of knowledge. (2) Temple is a center of knowledge management in the community. It is an important a place of collecting and transfer knowledge. (3) School is supporting co-learning the transfer of knowledge from generation to generation by learning activities and local community traditional.

Keywords: knowledge management , community strengthen , Home-Temple-School

บทนำ

การขับเคลื่อนหรือการพัฒนาทางสังคมนั้น ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารจัดการทางสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมทั้งการสร้างคุณภาพชีวิตและสภาพภาพของสังคม ทั้งนี้ ในท่ามกลางสภาพการณ์ทางสังคมที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความหลากหลายและการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การรณรงค์ขับเคลื่อนสังคม เพื่อแก้ปัญหาใด ๆ ทางสังคม หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้เสีย ในหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรณรงค์ทางสังคม หรือการขับเคลื่อนทางสังคมในระดับชุมชน หรือระดับท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วม

ของประชาคมในชุมชนนั้นทุกภาคส่วน จึงจะนำไปสู่ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชน มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถ ของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง มีทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ คุณธรรมนำความรู้เป็นแนวคิดที่ถูกต้องแต่ไม่ใช่เป็นแค่แนวคิด แต่ต้องลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังจึงจะเห็นผล กระบวนการศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายที่จะเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักและสำนึกในคุณธรรมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้ และอยู่ดีมีสุข การประยุกต์ใช้แนวคิด “บ้าน วัด โรงเรียน” ในหลาย ๆ พื้นที่ (ขวัญดิน สิงห์คำ, 2556) อาจมีรูปแบบ และวิธีการบริหารจัดการ ที่แตกต่างกันบ้างอาจหมายถึง การที่สถาบันหลักทั้งสามสถาบัน รวมกันจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ บ้างอาจมุ่งเน้นให้วัดเข้ามาพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนและคนในพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบหรือโมเดลความร่วมมือในการระดมสรรพกำลังเพื่อทำการรณรงค์ขับเคลื่อนสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชุมชน นั้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันของแต่ละชุมชน (วิจารณ์ พานิช, 2548; กนกวรรณ ชูชาญ, 2552) เพื่อสร้างฐานความรู้อันนำไปสู่ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่ชุมชนท้องถิ่นยั่งยืนต่อไป

การพัฒนาชุมชนโดยใช้ฐานความรู้ เป็นกระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชน ชุมชนที่มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง ต้องอาศัยวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน มีจิตวิญญาณผูกพันกัน มีความรักใคร่สามัคคี ช่วยเหลือแบ่งปันกัน สามารถควบคุมและจัดการปัญหาท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งพร้อมรับผลกระทบจากภายนอกได้ (สมบูรณ์ ธรรมลังกา, 2556) ในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ฐานความรู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการในการรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยน และประยุกต์ใช้ความรู้ในชุมชน โดยพัฒนาระบบจากข้อมูลไปสู่สารสนเทศเพื่อให้เกิดความรู้และปัญญาในการแก้ไขปัญหาในชุมชน (กุลยา สุขพงษ์ไทย และปิ่นดา ตีมานพ, 2555)

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิธีการจัดการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอห่มลัมสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อการพัฒนาไปสู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งที่เริ่มต้นที่ครอบครัว ชุมชน วัด และโรงเรียน เป็นการบูรณาการจัดการความรู้ในชุมชนให้ครบทุกด้าน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการโดยศึกษาที่ชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอห่มลัมสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมี บ้าน วัด และโรงเรียนประสานความร่วมมือและการจัดการความรู้ในชุมชนอย่างยั่งยืนจนทำให้ประชาชนในชุมชนได้พัฒนาตนเองด้วยองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่สามารถนำไปประกอบสัมมาชีพพึ่งตนเองได้ตลอดจนมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้แบบบูรณาการในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอห่มลัมสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูร ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ ประชาชนในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ผู้อาวุโส ประชาชนชาวบ้าน และเยาวชน จำนวน 25 คน และผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าอาวาส จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 30 คน

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูร ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยประยุกต์ใช้แนวคิด CIPP Model ที่ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม องค์ความรู้ กระบวนการ และเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้

3. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูร ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในพื้นที่ชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

4. **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ช่วงเวลาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง ตุลาคม 2558-กันยายน 2559

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. **กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา** การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูร ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบบูร ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ในการจัดการความรู้ในชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็ง และประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินผลแบบ CIPP โมเดล ที่มุ่งศึกษา สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้าหรือองค์ความรู้ กระบวนการ และเงื่อนไข (สมคิด พรหมจ้อย, 2550) เพื่อถอดบทเรียนจากการจัดการความรู้ในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

2. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการประยุกต์ใช้การวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropology field Work) เป็นการสำรวจชุมชน (Community survey) โดยการใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาและสำรวจสภาพความเป็นอยู่ของสังคมในพื้นที่ บริบทและสภาพแวดล้อมว่ามีลักษณะอย่างไร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการจัดการความรู้ในชุมชนวัดท่ากกแก อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3. **ประชากรกลุ่มเป้าหมาย** ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชน และผู้นำชุมชนในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ ตัวแทนประชาชนในชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ผู้อาวุโส ประชาชนชาวบ้าน เด็กและเยาวชน จำนวน 25 คน และผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าอาวาส จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 30 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 **แบบสังเกต (Observation)** โดยการใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อทำการสังเกตเพื่อศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เช่น ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ บริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชน เป็นต้น รวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกตามประเด็นที่กำหนดไว้และถ่ายภาพ ใช้แนวทางศึกษาแบบองค์

ภาพรวม สังเกตทุกแง่มุม ศึกษาในกิจกรรมทุกด้านของการจัดการความรู้ในชุมชนที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ภายในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน โดยถือว่าพฤติกรรมทุกด้านของชุมชนมีความสำคัญในการที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในการจัดการความรู้โดยทั่วไปได้

4.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชาชนและผู้นำชุมชน โดยการสร้างความเป็นกันเองกับผู้รับการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อรักษาเวลาในการบันทึกข้อมูล หากผู้วิจัยต้องการข้อมูลเพิ่มเติมก็สามารถสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการได้ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3 แบบบันทึกข้อมูล (Record form) เพื่อบันทึกข้อความ เหตุการณ์ที่พบเจอ ไว้เป็นหลักฐานและข้อความ เพื่อให้รู้ลักษณะของชุมชนในด้านต่าง ๆ และกิจกรรมทุกด้านของการจัดการความรู้ในชุมชนที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ภายในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาสำรวจข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามจากการชุมชน จดบันทึกและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์บุคคลและภาพถ่ายแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วน เพื่อศึกษาสถานการณ์ และถอดบทเรียนเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในชุมชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อเท็จจริงโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้หลักการรักษาสีติของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ด้วยการป้องกันสิ่งที่คาดว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ให้ข้อมูล โดยให้เกียรติและสร้างความไว้วางใจ และขอความร่วมมือให้การดำเนินการสัมภาษณ์ให้เป็นไปด้วยความเต็มใจของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งตระหนักและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเป็นจรรยาบรรณในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) คือ การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้นถูกต้องจาก 3 แหล่ง คือ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย จากนั้นนำองค์ความรู้มาถอดบทเรียนเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในชุมชนโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical induction) และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ปรากฏการณ์

ผลการวิจัย

จากการศึกษา การจัดการความรู้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการ ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า

1. ผลการศึกษาศาพการณ์การจัดการความรู้ในชุมชนวัดท่ากกแก พบว่า สภาวะแวดล้อมและบริบทชุมชนของชุมชนบ้านท่ากกแก แต่เดิมเรียกว่า บ้านท่าข้าวแก สันนิษฐานว่า เริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2323 พร้อมกับการก่อตั้งหมู่บ้านท่ากกโพธิ์และวัดโพธิ์ศรีสองคร หรือบ้านโพธิ์ท่าสองคอน ประชาชนส่วนมาก คือ ชาวบ้านท่ากกโพธิ์ที่ขยับขยายที่ทำกิน ในการทำนาและปลูกอ้อย บริเวณที่เชื่อมต่อหมู่บ้านท่ากกโพธิ์จึงเรียกว่าบ้านน้ำอ้อย สาเหตุที่เรียกว่าบ้านท่าข้าวแก คือ การสันจรไปมาทางเรือจะมีจุดสังเกต คือ ต้นสะแกใหญ่เป็นจุดแวะจอดเรือและต้นสะแกใหญ่ได้ล้มขวางลำน้ำทำให้ชาวบ้านใช้ข้ามไปมาหากันทั้งสองฝั่งจึงเรียกกันว่าข้าวแก ข้าว หมายถึง สะพาน ภายหลังทางการจึงเปลี่ยนชื่อให้เป็นบ้านท่ากกแก เพื่อที่คล้อง

กันกันบ้านท่ากกโพธิ์ ประชาชนมีความผสมผสานกันระหว่างไทหล่มเดิมหรือคนเมืองหล่มเก่า และไทเวียงจันทร์ที่อพยพขึ้นมาจากสระบุรีในระหว่างการรวมผู้คนในการก่อตั้งเมืองหล่มสักใหม่ และยังมีชาวบ้านโสกบ้านนาหลวง เข้ามาอยู่อาศัย ดังนั้นสำเนียงภาษาของชาวบ้านท่ากกแกจึงมีความผสมผสานและแตกต่างกัน ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของชุมชนกำลังจะเลือนหายไปตามกาลเวลา ทำให้ผู้นำชุมชนโดยการนำของเจ้าอาวาสวัดกกแก ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้ร่วมมือกันในการเก็บรวบรวมข้อมูล และถ่ายทอดข้อมูลให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ ผ่านกิจกรรมของชุมชน อีตลีสองครองสิบสี่บริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เป็นชุมชนท้องถิ่นที่พึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ มีความสามัคคีกัน จึงเป็นส่วนสำคัญในการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ประสบผลสำเร็จ

2. ผลการศึกษาการจัดการความรู้สู่ชุมชนเข้มแข็งระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชนวัดท่ากกแก พบว่า กระบวนการจัดการความรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้ และเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการความรู้ จากการศึกษาพบว่า

2.1 องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบทอดกันมา จนกลายเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝัง วิธีคิด การดำเนินชีวิต ผ่านประเพณี ความเชื่อเพื่อปฏิบัติสืบทอดกันมา ชาวบ้านท่ากกแก และชาวอำเภอลหล่มสักสืบเชื้อสายมาจากชาวล้านช้าง ดังเดิมในราชอาณาจักรลาวหลวงพระบาง และเวียงจันทร์ในอดีต ดังนั้นความเชื่อและนิยมนด้านวัฒนธรรมประเพณีจึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมล้านช้าง มีประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ หลักอีตลีสองครองสิบสี่ ภาษาและอักษรไทหล่ม ที่มีสำเนียงภาษาคลายกันกับผู้คนในบริเวณตอนกลาง และตอนบนของประเทศ สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อักษรตัวธรรม ที่มีพัฒนาการมาจากอักษรมอญโบราณ อักษรไทน้อย เป็นอักษรลาวโบราณที่นิยมใช้กันในแถบลุ่มแม่น้ำโขง ประเพณีการแต่งกายของชนพื้นเมืองหล่มสัก ผู้ชายนุ่งกางเกงขายาวหรือครึ่งแข้งหรือนุ่งโสร่ง ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าขึ้นทอเองด้วยไหมหรือฝ้าย ชันโตก หรือที่ชาวหล่มเรียกว่าพาเข้าหย่อง การทำต้นดอกฝ้ายหรือปราสาทฝ้าย สงสะการ แบบโบราณ ไทหล่ม หมายถึงพิธีฉาบปทิจ (เผ่าต๋วง) เป็นต้น

2.2 กระบวนการจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการ ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ชุมชนวัดท่ากกแกมีการจัดการความรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อสร้างความคึกคัก ด้วยการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ภายในชุมชนมาบริหารจัดการ และการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน และเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงระบบภายในชุมชนที่เกื้อหนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การกำหนดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การแสวงหาและได้มาซึ่งความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์ในการจัดการความรู้ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีความสัมพันธ์กันแบบไม่เป็นทางการโดยมีส่วนร่วมกันในการจัดการความรู้ โดยบ้านเป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราวและเก็บรักษาความรู้ของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ของชุมชน เป็นสถานที่และเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดและจัดเก็บความรู้ เพื่อแสดงให้เห็นผู้ที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ และโรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สร้างค่านิยม โดยผู้

อาวุโสในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็กนักเรียนและเยาวชนในชุมชน โดยมีวิธีการสำคัญเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญ คือ

2.2.1 การจัดการความรู้ของบ้าน พบว่า การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีบ้านหรือชุมชนเป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราว เป็นแหล่งเก็บรักษาความรู้ และการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างจากผู้อาวุโสภายในชุมชน เป็นการซึมซับความรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไปภายในหมู่บ้าน โดยมีผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้บอกเล่าเรื่องเล่า เป็นแหล่งข้อมูลมีชีวิต สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่บุคคลทั่วไป

2.2.2 การจัดการความรู้ของวัด พบว่า การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ของชุมชน เป็นสถานที่และเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดและจัดเก็บความรู้ เพื่อแสดงให้เห็นที่สนใจได้ศึกษา เรียนรู้ เป็นศูนย์กลางในการเก็บรักษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ

2.2.3 การจัดการความรู้ของโรงเรียน พบว่า การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีโรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากฐานสู่ฐาน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และประเพณีร่วมกับชุมชน โดยให้ผู้อาวุโสในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็กนักเรียนและเยาวชนในชุมชน ส่งเสริมการจัดกลุ่มเรียนรู้สืบทอดความรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ โดยการสืบทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ในท้องถิ่นผ่านวิถีชีวิตประจำวันในชุมชนและงานประเพณีประจำปีต่าง ๆ โดยมีโรงเรียนในพื้นที่ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักเรียน

2.2.4 การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการของชุมชนวัดท่ากกแกระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีความสัมพันธ์ในการจัดการความรู้และมีส่วนประสานความร่วมมือกันในการจัดการความรู้ โดยบ้านเป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราวและเก็บรักษาความรู้ของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลาง และโรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากฐานสู่ฐาน ซึ่งมีเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการความรู้ พบว่า การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการของชุมชนวัดท่ากกแก ไปสู่ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนนั้นนับเป็นเรื่องที่ท้าทายต่อชุมชน เนื่องจากชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้นั้นขึ้นอยู่กับระบบภายในชุมชนว่ามีการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้จนนำไปสู่การจัดการความรู้ในชุมชนที่ต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนได้มีการจัดการความรู้ ที่ไม่ได้ผ่านโครงสร้างอำนาจของรัฐ เป็นรูปแบบการดำเนินงานที่ลดการพึ่งพาภาครัฐ เป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างแท้จริง แต่มีปัจจัยที่จะสนับสนุนและนำพาการจัดการความรู้ให้ยั่งยืน 4 เงื่อนไข ได้แก่ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคีในชุมชน ความตระหนักถึงคุณค่าและมีใจรักในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาครัฐด้านโครงสร้างพื้นฐาน

อภิปรายผล

จากการศึกษา การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการ ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. สภาพการณ์การจัดการความรู้ในชุมชนวัดท่ากกแก พบว่า ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของชุมชนวัดท่ากกแกกำลังจะเลือนหายไปตามกาลเวลา ทำให้ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญ จึงได้ร่วมมือกันในการเก็บรวบรวมข้อมูล และถ่ายทอดข้อมูลให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการ สืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ ผ่านกิจกรรมของชุมชน ฮีตสิบสอง

คองสิบสี่ บริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เป็นชุมชนท้องถิ่นที่พึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ มีความสามัคคีกัน จึงเป็นส่วนสำคัญในการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ประสบผลสำเร็จ องค์ความรู้ดังกล่าวเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีการสืบสานถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน

2. การจัดการความรู้สู่ชุมชนเข้มแข็งระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชนวัดท่ากกแก พบว่ากระบวนการจัดการความรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

2.1 องค์ความรู้ เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝัง วิถีคิด การดำเนินชีวิต ผ่านประเพณี ความเชื่อ ได้แก่ หลักฮิตสิบสองคองสิบสี่ ภาษาและอักษรไทหล่ม อักษรตัวธรรม อักษรไทน้อย ประเพณีการแต่งกายของชนพื้นเมืองหล่มสัก ชันโตกหรือพาเข้าหย่อง การทำต้นดอกผึ้งหรือปราสาทผึ้ง สงเคราะห์แบบโบราณไทหล่ม เป็นต้น องค์ความรู้ดังกล่าวเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีการสืบสานถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน

2.2 กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดท่ากกแก ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ เริ่มตั้งแต่ การกำหนดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน การแสวงหาและได้มาซึ่งความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีวิธีการสำคัญเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญ คือ

2.2.1 การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวรของชุมชนวัดท่ากกแก มีบ้านหรือชุมชน เป็นแหล่งในการเก็บองค์ความรู้ของชุมชน การบอกเล่าเรื่องราว และการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างจากผู้อาวุโสภายในชุมชน เป็นการซึมซับความรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไปภายในหมู่บ้าน โดยมีผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้บอกเล่าเรื่องเล่า เป็นแหล่งข้อมูลมีชีวิต สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่บุคคลทั่วไป เนื่องจากการจัดการความรู้มักเริ่มต้นจากผู้อาวุโสที่มีองค์ความรู้ที่สั่งสมมาได้บอกเล่าให้คนรุ่นลูกหลานได้ทราบข้อมูลจนนำไปสู่การจัดการความรู้ในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกพร ฉิมพลี (2555) และงานวิจัยของ อภิชาติ ใจอารีย์ (2557) ที่ศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญได้แก่ 1) การกำหนดความรู้ 2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ที่มาจากภายในกลุ่มและภายนอก 3) การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ 4) การจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล และ 5) การถ่ายทอดความรู้ มีรูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2.2.2 การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวรของชุมชนวัดท่ากกแกมีวัดเป็นศูนย์กลางเป็นสถานที่และเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดและจัดเก็บความรู้ เพื่อแสดงให้เห็นผู้ที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางในการเก็บรักษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดำรงค์ศักดิ์ มีสุนทร (2556) ที่ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนโดยภาพรวมยังถือว่ายังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ด้วยชุมชนมีระบบการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบเครือญาติค่อนข้างสูง รวมทั้งยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความสามัคคีต่อกัน เช่น ระบบความเชื่อ ลักษณะนิสัยชุมชน บทบาทของสงฆ์-วัด นโยบายพัฒนาชุมชนของวัดและโรงเรียน ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน

2.2.3 การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวรของชุมชนวัดท่ากกแกมีโรงเรียนช่วยสนับสนุน ส่งเสริมการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกิจกรรม หรือประเพณี โดยผู้อาวุโสในชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็กนักเรียนและเยาวชนในชุมชน ส่งเสริมการจัดกลุ่มเรียนรู้สืบทอดความรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ โดยการสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่ในท้องถิ่นผ่านวิถีชีวิตประจำวันในชุมชนและงานประเพณีประจำปีต่าง ๆ โดยมีโรงเรียนในพื้นที่ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักเรียน เนื่องจากการเรียนรู้ต้องอาศัยสถานที่และบุคลากรที่มีความรู้ในการถ่ายทอดจึงทำให้โรงเรียนมี

บทบาทสำคัญในการส่งเสริมในเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของปรีดา พูลสิน (2554) ที่ศึกษาพบว่า ชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ผ่านรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอบรม และกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนร่วมกัน แหล่งเรียนรู้ทั้งหมดมีการจัดการองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม และมีผู้นำชุมชนและเยาวชนเป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ในขั้นตอนการวางแผน การจัดกิจกรรม วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน สอดคล้องกับสุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ (2554) ที่ศึกษาพบประเด็นแนวทางในการส่งเสริม ฟันฟู อนุรักษ์ ตารีนานา ปัจจุบันนี้การสนับสนุนส่วนใหญ่เกิดจากผู้นำท้องถิ่น ผู้นำธรรมชาติ และผู้นำท้องที่เป็นหลักเป็นไปในลักษณะการส่งเสริมทางความรู้สึกไม่ได้มีส่วนของงบประมาณในการสนับสนุน ที่ผ่านมามีงบประมาณและการสนับสนุนต่าง ๆ ได้จากการนำเยาวชนไปแสดงของครูภูมิปัญญา สิ่งสำคัญคือ ควรมีการสร้างเครือข่ายสืบทอดสนับสนุนตารีนานาให้เยาวชนที่ผ่านมามีส่วนร่วมด้วยกันเพื่อผลักดันการสืบทอดให้รุ่นน้อง ๆ ต่อไป

2.2.4 การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบูรณาการของชุมชนวัดท่ากกแกระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีความสัมพันธ์ในการจัดการความรู้และมีส่วนประสานความร่วมมือกันในการจัดการความรู้ โดยบ้านเป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราวและเก็บรักษาความรู้ของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ของชุมชน และเป็นแหล่งถ่ายทอด และโรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่รุ่นสร้างค่านิยม โดยผู้อาวุโสในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็กนักเรียนและเยาวชนในชุมชน ซึ่งมีเงื่อนไขที่ทำให้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดท่ากกแกยั่งยืน ได้แก่ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคีในชุมชนความตระหนักถึงคุณค่าและมีใจรักในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาครัฐ สอดคล้องกับสุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ (2554) ที่ศึกษาพบประเด็นแนวทางในการส่งเสริม ฟันฟู อนุรักษ์ ตารีนานา ต้องการให้ผู้นำทั้งสี่เสาหลักได้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมให้มากที่สุด เพราะในขณะนี้การสนับสนุนส่วนใหญ่เกิดจากผู้นำท้องถิ่น ผู้นำธรรมชาติ และผู้นำท้องที่เป็นหลัก แต่ก็เป็นไปในลักษณะการส่งเสริมทางความรู้สึกไม่ได้มีส่วนของงบประมาณในการสนับสนุน การจัดการความรู้จะประสบผลสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาติ ใจอารีย์ (2557) ที่ศึกษาเงื่อนไขสู่ความสำเร็จของการจัดการความรู้ พบว่า ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการความรู้ วัฒนธรรมหรือวิถีชุมชน ผู้นำชุมชน ทรัพยากรท้องถิ่นและโครงสร้างพื้นฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของดำรงศักดิ์ มีสุนทร (2556) ที่ศึกษา เงื่อนไขความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในมิติการพัฒนา พบว่า พฤติกรรมเอื้อเพื่อแผ้วถางของชาวบ้านที่ การยึดถือผ่านลักษณะนิสัยชุมชน ความเชื่อ และการคาดหวังผลประโยชน์ทางสังคม ได้หลอมรวมชุมชนเข้าด้วยกันให้มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ส่งผลให้ทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 ชุมชนควรส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

1.2 โรงเรียนควรมีการพัฒนาหลักสูตรหรือรายวิชาที่เกี่ยวกับท้องถิ่นศึกษาเพื่อปลูกฝังค่านิยม ห่วงแหนและรักในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

1.3 ภาครัฐควรส่งเสริมการจัดการความรู้โดยให้การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและประสานการพัฒนาระหว่าง วัด โรงเรียน และชุมชน ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่นในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ชุมชนให้ยั่งยืน

2.2 ควรศึกษาการนำองค์ความรู้ท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนโดยใช้ฐานของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กนกวรรณ ชูชาญ. (2552). การจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมโดยผู้นำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาหมอน ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลยา สุขพงษ์ไทย และปณิดา ตีมานพ. (2557). การประเมินผลการดำเนินงานการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยธนบุรี ปีการศึกษา 2555. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 8(16), 79-92.
- ขวัญดิน สิงห์คำ. (2556). บุรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 4(1), 21-32.
- ปริดา พูลสิน. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- ดำรงศักดิ์ มีสุนทร. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน กรณีศึกษา วัดนามสมมุติกับชุมชนนามสมมุติ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้ พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: ธรรมกลการพิมพ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ. (2554). การมีส่วนร่วมของผู้นำสี่เสาหลักในการบริหารจัดการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษา “ตารี่อีนา” ตำบลกายูคละ อำเภอบางัว จังหวัดนราธิวาส (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2550). เทคนิคการประเมินโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ ธรรมลังกา. (2556). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 15(2), 58-66.
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2557). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารการเมืองการปกครอง. 4(2), 241-258.

Translated Thai References

- Chimlee, K. (2012). *Knowledge Management Models for Local Wisdom in Wickerwork Handicrafts: A Case Study of Local Community Enterprises in Nakhon Ratchasima*

- Province. Thesis Master of Arts Social Development Administration. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Choochan, K. (2009). *Knowledge Management of Cultural Resource by Community Leadership for Tourism: Ban Phamon Community, Doi Inthanon, Chiangmai Province*. Thesis Master of Arts Cultural Management, Thammasat University.
- Jaiaree, A. (2014). A Knowledge Management Model for Local Wisdom in Bamboo Shoot Preservation Processing in Ban Pu-Tei Community, Kanchanaburi Province. *Journal of Politics and Governance*. 4(2), 241-258.
- Meesoontorn, D. (2013). *Relationship Between the Temple and the Community A Case Study to the Temple and the Community in Kanchanaburi Province*. thesis Master of Arts Social Development Administration. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Panid, V. (2005). *Knowledge Management : Practitioner issue*. Bangkok: Sukkapabjai Group.
- Poonsin, P. (2012). *Community Participation in Knowledge Management of Art and Cultural: A Case Study of Sommanus Community* (Research Report). Bangkok: Department of Cultural Promotion Ministry of Culture.
- Promjouy, S. (2007). *Project Evaluation Techniques (5th edition)*. Bangkok: Chulalongkorn University press.
- Singdum, K. (2013). Integration of temple, home, school art and science of community development. *Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani University*. 4(1), 21-32.
- Sukpongthai, K. and Deemanop, P. (2014). Evaluation of the Implementation of Knowledge Management at the Thonburi University in 2012. *Journal of Thonburi University*. 8(16), 79-92.
- Tumlangka, S. (2013). Local Wisdom - Based Model to Build up Community Strength in Chiang Rai Province. *Journal of Education Naresuan University*. 15(2), 58-66.
- Vaiyavannajit, S. et al. (2011). *The participation of main four-part leaders in the administration of supporting local arts and cultures: A case study of "Taree-Ina", Kayukla sub district, Waeng district, Narathiwat province* (Research Report). Bangkok: Department of Cultural Promotion Ministry of Culture.
- Vicheanpanya, P. (2004). *Knowledge management: Introduction and Applications*. Bangkok: Thunkamol press.